

INQIROZ BO'SAQASIDA TURGAN YAYLOVLARNING O`SIMLIK JAMOALARI JANUBIY G`ARBIY QIZILQUM MISOLIDA

Muxtarov Yorqin Bakir o`g`li

Samarqand Davlat veterinariya meditsinasi chorvachilik va biotexnologiyalari universiteti talaba

Annotatsiya. Qizilqum yaylovlarida keng tarqalgan chorva mollari tomomnidan sevib iste'mol qilinadigan o`simliklardan yana biri *Astragalus villosissimus*, past yoki kuchli degradatsiyasiga uchragan joylarda ko`p yillik o`simliklardan *Peganum harmala* uchraydi. Hududda chorvachilikda ozuqa uchun foydalanmaydigan zaharli o`simlik turlariga misol qilib *Ceratocarpus arenarius* va *P. harmala* misol qilishimiz mumkun.

Kalit so`zlar: qumli cho`l, biomassa, fitotsenoz, suksessiya, assotsiatsiya, o`simlik qoplami.

Janybiy g`arbiy qizilqum o`simliklar qoplami va tuproq sharoiti. Tadqiqot maydonida, ya`ni sug`orish qudug`i atrofidagi yaylovlarda ko`p yillik o`simliklardan isiriq (*Peganum harmala*) birmuncha sezilarli darajada tarqalgan bo`lib, ularning o`simliklar qoplamidagi ulushi quduqdan uzoqlashish gradienti bo`yicha kamayib boradi[1,2,3,4].

Efemer va efemeriodlarning turlar tarkibi jihatidan shu joyga xos o`simliklar qoplaminig quyi yarusida efemeriodlarning dominantlik qilad[5,6]. Qo`ng`irbosh (*Poa bulbosa*) va qorabosh (*Carex physoides*) keng tarqalgan[7,8].

Ushbu maydonning o`similar qoplamida *Ceratocarpus arenarius* dominantlik xususiyatiga ega. Lekin *C. arenarius* o`simliklar qoplamidagi ulushi quduqdan uzoqlashish gradienti bo`yicha kamayib borishi monitoring qilingan.

O`simliklar qoplami. Qizilqumning Janubiy qismi ham o`z o`simlik qoplamiga ega bo`lib, tur tarkibi jihatidan boshqa qumli cho`llar o`simlik qoplamiga yaqin. O`rganilayotgan qumli cho`l o`tloq hududidagi o`simlik qoplami har xil o`tlash sharoiti va quduqdan uzoqlashishi natijasida sezilarli o`zgarishlarga uchragan. Bu holatlar quyidagi o`simlik turlarida kuzatilgan. *Ammothamnus lehmanni*, *Artemisia diffusa*, *Astragalus villosissimus*, *Calligonum microcarpum*, L., *Salsola proecox*, *Aristida pennata* *Peganum harmala* *Ceratocephalus falcatus*, *Anisantha tectortum*, *Alyssum desertorum*, *Eremopyrum*, *Ziziphora tenuior*, *Koelpinia linearis*, *Veronica ampylopoda* va boshqalar.

Qizilqum o`simlik qoplami va ularning tur tarkibi tabiiy tuproq va iqlim sharoitida shakllanadi va ular asosan kserofit o`simliklardan tashkil topadi.

Shuvoq-efemer hosilalari cho`lda keng tarqalgan. *A. diffusa* chorva mollari tomonidan sevib iste'mol qilinadigan ko`p yillik yarim buta. Eng ko`p tarqalgan efemeroid turlardan esa qorabosh - *Carex pachystylis* va qo`ng`irbosh - *Poa bulbosa* hisoblanadi.

Qizilqum yaylovlarida keng tarqalgan chorva mollari tomomnidan sevib iste'mol qilinadigan o`simliklardan yana biri *A. villosissimus* ko`p yillik yarim buta.

Biz deyarli past yoki kuchli degradatsiyasiga uchragan joylarda ko`p yillik o`simliklardan *P. harmalaga* duch keldik. Hududda chorvachilikda ozuqa uchun

foydalanmaydigan zaharli o'simlik turlariga misol qilib *Ceratocarpus arenarius* va *Peganum harmala* misol qilishimiz mumkun.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Boboqandov, N. (2023). EFEMER VA EFEMEROIDLARNING BIOMASSASINING BOQILISH TASIRI OSTIDA OZGARISHI. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(5), 15-17.
2. Boboqandov, N. (2023). BOQILISH GRADIENTI TASIRIDA O'SIMLIKLAR YER USTKI BIOMASSASINING O'ZGARISHI (JANUBIY G'ARBIY QIZILQUM MISOLIDA). Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(5), 11-14.
3. Gafurova G.Sh., Saydullayeva I.S., Nomozova Z.B., Boboqandov N.F., Shomirzayev T.J.(2022). LEONTICE EWERSMANNII Bungi ning ba'zi biologik xususiyatlari. Food safety: global and national problems IV International scientific and practical conference, 106-108.
4. Nomozova, Z. B. (2004). Biologicheskie osobennosti *Cynara scolymus* L. v usloviyax Samarqandskoy oblasti. Razvitie botanicheskoy nauki v Sentralnoy Azii i yeyo integratsiya v proizvodstvo. In *Materials of the international scientific conference.-Tashkent* (pp. 175-177).
5. Nomozova, Z. B. (2005). *Cynara scolymus* L.–stiqbolli o „simlik. Fan yutuqlari va qishloq xo „jaligini rivojlantirish istiqbollari: Ilmiy-amaliy anjuman materiallari.
6. Normurodov, X. N., & Nomozova, Z. B. (2001). Artishokning (*cynara*) Samarqand viloyati sharoitida ba „zi bir biologik xususiyatlari. O „zb *biol. jurnal.-Toshkent*, (4-B), 41-44.
7. Номозова, З. Б., & Нормуродов, Х. Н. (2010). *Cynara scolymus* гулининг морфологияси ва очилиш механизми. Современные проблемы структурной ботаника: Материалы республиканской научной конференции.
8. Bobokandov, N., & Nomozova, Z. (2023). CHANGE IN THE NUMBER OF PLANT BUSHES THROUGH THE GRAZING GRADIENT OF SOUTHERN KYZYLKUM. *Science and innovation in the education system*, 2(4), 123-129.
9. Nomozova Z.B., Boboqandov N.F. (2018). Tikanli artishokning (*Cynara scolymus* L.) ontogenezi. *Respublika ilmiy amaliy anjuman*, 2(1), 116-118 b.
10. Bobokandov N., Nomozova Z. B., Oltiboyeva M.G. (2017). Fodder quality of *cynara scolymus* L. in the condition of Samarkand region in Uzbekistan. *Respublika ilmiy- nazariy anjumani: Nukus*, 364-366 b.
11. Абзалов, А. А., Туляганов, Р. Т., Номозова, З. Б., Шодманов, М., & Миррахимова, Т. А. (2014). О зависимости интенсивности биосинтеза биологически активных веществ в тканях артишока колючего от обеспеченности его влагой и минеральным питанием. *Фармацевтический журнал*, (3), 16-19.

12. Абзалов, А. А., Белолипов, И. В., Номозова, З. Б., & Исламов, А. М. (2013). Артишок колючий–*CYNARA SCOLYMUS L.* перспективное растение для фарминдустрии Узбекистана. *Материалы X международного симпозиума «Новые и нетрадиционные растения и перспективы их использования».*–Москва–Пушино, 273-276.